

Capgirem el món des de l'afecte i la tendresa

Suplement del Quadern n. 197 de CJ - (n. 231) - Gener 2016

Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona - 93 317 23 38 - info@fespinal.com

www.cristianismeijusticia.net

Mirant el món tal com està, no hi ha dubte que necessita una revolució. Hi cal una revolució ecològica, política, social i econòmica, però fonamentalment hi cal una revolució de l'afecte i la tendresa. No ens podem permetre ni un minut més d'estimar, i d'estimar-nos, tan poc i tan malament. El nostre cos, la nostra psicologia i el nostre cor no resisteixen ja més odi, desesperança i egoisme. No podem suportar més desconfiança, més por ni més indiferència. Estem fets per a l'amor.

Som éssers limitats. Vivim en un cos amb necessitats concretes i ineludibles que van canviant al llarg de la vida. No podem viure ignorant la realitat de la nostra fragilitat i finitud. No podem defugir la necessitat que tenim dels nostres semblants. Ens necessitem els uns als altres, per a sentir la calor de l'estima i l'amistat, per a consolar-nos de la nostra

contingència, per a saber-nos acompanyats en la nostra solitud essencial. Ens necessitem per a sentir-nos vius; ens necessitem per a estar vius.

No hi ha afecte sense l'altre a qui estimar. L'afecte s'expressa amb paraules, gestos, actituds i fets, i agafa tota la persona; en transforma el cap, el cor i els sentits. En l'abraçada, ens abracen; en la mirada als ulls, ens miren; en la cordialitat, se'ns escalfa el cor; en la carícia, ens acaronen la pell... No hi ha riquesa que compri l'afecte o que desterri l'odi, ni hi ha diners que construeixin l'esperança i la confiança. En la nuesa de la nostra humanitat i de la comunitat humana en general, aquesta tasca ens correspon a cadascun de nosaltres, confiant, això sí, que en el cor de cada home i cada dona Déu hi ha sembrat la llavor de l'Amor. Sense afecte ni tendresa, sense dedicar temps i energia a cuidar-nos, externalitzem cos-

tos. Els paguen el nostre cos i la nostra psicologia; els paguen els més vulnerables i els exclosos d'aquest món; els paga la natura; els paguen les dones; els paguen els nens i les nenes, les relacions de veïnatge, la família, els amics.

En un món hostil a la Vida i a la humanitat, que ens endureix el cor i ens desintegra, reivindiquem la revolució de l'afecte i la tendresa com a punt de partida, com a ulleres amb les quals mirar el món i les persones. Des d'aquí és des d'on, en aquest final de l'any 2015, volem orientar el focus cap a cinc realitats que cal que siguin transformades o acollides.

1. La qüestió ecològica

Els símptomes d'esgotament que pateix la Terra (escassetat d'aigua potable, pèrdua de biodiversitat, desaparició de terres de conreu...) i els signes d'alerta que constantment dona aquí i allà (desertificació, contaminació de rius i mars...) són preocupants. Pensar que la tecnologia i la ciència arreglaran el problema ecològic en el futur és una fal·làcia que ens anestesia i ens desresponsabilitza. Ens hi juguem la vida, la present i la futura.

Ja en patim els efectes: emmalaltim i tenim pitjor qualitat de vida. Però el que aquí és una afectació que pot passar desapercebuda, en altres llocs és qüestió de vida o mort. Hi ha indrets en què el canvi climàtic i l'acció irresponsable de l'ésser humà sobre la terra maten. L'abús i els seus efectes no coincideixen en l'espai ni en el temps. Per això cal que superem la «miopia espacial» i la «miopia temporal» i que canviem la mirada utilitarista i fragmentada de la realitat per una de sapiential i holística.

La revolució ecològica comença per nosaltres. La conversió a la sobrietat compartida no solament permetrà que vi-

vint nosaltres amb menys d'altres puguin viure, sinó que es revelarà com a factor d'alliberament per a nosaltres mateixos. Ens cal redescobrir la dimensió profètica dels petits gestos quotidians per a mostrar que són possibles altres maneres de viure. Així s'anirà creant una cultura compartida de respecte a tot el que ens envolta (consum, hàbits, xarxes comunitàries...). Ens hem d'adonar que la nostra manera de relacionar-nos amb la natura no és diferent de la nostra manera de relacionar-nos entre nosaltres. Les relacions humanes interpersonals, les relacions de gènere, les relacions entre les cultures, els pobles i els estats, poden ser de domini, d'explotació, de manca d'escolta... o al contrari.

La casa comuna necessita afecte i tendresa, necessita cures urgents, i això cal que es tradueixi en una nova manera de viure, de consumir i de concebre el món i les relacions, i també en noves formes de participació social i acció política.

2. La insuportable desigualtat

Tanquem el 2015 amb unes cotes de desigualtat mai assolides: l'1% de la població ja té tanta riquesa com el 99% restant. El nombre de rics (aquells que posseeixen més d'un milió de dòlars) ha crescut un 40% a Espanya des de l'inici de la crisi. En aquests moments es mouen sis bilions de dòlars de manera opaca en paradisos fiscals. Alhora, la pobresa a les nostres ciutats es cronifica: més d'un terç de les llars espanyoles tenen ingressos mitjans inferiors als 800 euros mensuals; l'atur disminueix només a còpia de crear llocs de treball precaris i mal pagats... i podríem continuar.

La utopia dels més rics té la forma de la pitjor distòpia per als pobres, inconscients els primers que el benestar dels

últims és l'única clau per al benestar de tots. Sabem la dificultat que comporta canviar un sistema econòmic hegemònic a escala mundial i arrelat culturalment.

Ara sabem que no podem seguir vivint així si volem que altres puguin viure millor. Però tampoc no podem seguir vivint així perquè aquest model no ens fa més feliços, ni més solidaris ni més humans.

En l'entretant, enmig d'aquesta història de dolor i patiment, l'afecte i la tendresa que mouen a la compassió ens obliguen a examinar-nos. Què és allò que ens encadena i ens deshumanitza? Com podem viure de manera més solidària i comunitària?

3. De l'hostilitat i el rebuig a l'hospitalitat i l'acollida

En l'actualitat, assistim a un desplaçament forçat de persones que no té parangó amb cap situació passada. D'una banda, les desigualtats econòmiques s'han fet abismals; amb la compra massiva de terres i l'explotació dels recursos materials, el capitalisme ha deixat immensos territoris sense cap mena de perspectiva de futur. D'altra banda, l'increment del nombre de conflictes armats ha provocat que la xifra de refugiats es disparés fins a superar els 60 milions de persones.

Davant d'aquesta situació, les zones «riques i amb estabilitat» del nostre món, en lloc d'abordar les causes dels desplaçaments i de buscar la protecció de tota aquesta gent, han corregut a protegir les seves fronteres per fer-los molt més difícil el pas. Tal actuació per part d'alguns estats és simplement criminal. Arreu, però, es va despertant la consciència que, per molt que aixequem murs, no solucionarem el problema de fons. Caldran solucions polítiques globals. Europa

no pot seguir en aquest desgovern i indiferència, rentant-se les mans quan és part activa en la creació d'aquests desequilibris a escala mundial.

Però serà necessari un treball de baix a dalt que vagi generant una cultura de l'hospitalitat que s'oposi a la de l'hostilitat. Cal combatre aquells que volen pescar políticament en el riu dels discursos xenòfobs, que s'aprofiten de la por, i que només busquen aixecar murs entre les persones. Venim d'una tradició bíblica en què les referències a l'hospitalitat són constants, perquè per a aquell qui vivia en el desert l'hospitalitat era sinònim de supervivència. Actualment és així per a milions de persones que només tenen en la nostra acollida una possibilitat de futur. Hi estem obligats per una llei d'humanitat escrita en els nostres cors i que va més enllà de qualsevol ordenament jurídic. Aquest canvi només es produirà si aconseguim anar diluint la frontera que separa el «nosaltres» de l'«altre», i som capaços de veure en aquest «altre» «el nostre germà».

4. La revolució de la cura

Cura, afecte i tendresa són valors atàvicament atribuïts a les dones, però ni el món no es pot permetre que el 50% de la humanitat delegui aquests valors en les dones, ni els homes no es poden permetre renunciar als beneficis que, per a la seva vida, pot comportar tenir cura dels altres.

Per a poder fer realitat la revolució de la cura, per a poder construir unes relacions humanes més justes i igualitàries, cal desemmascarar les desigualtats que ens travessen. És necessari, per tant, cercar la cruïlla entre una vida basada en la igualtat entre dones i homes, en els drets socials, polítics i econòmics, en la llibertat, en la redistribució de la riquesa i del

treball, en l'enfortiment dels serveis públics, etc., i una vida centrada en la cura i en la interdependència. Perquè no hi pot haver una veritable justícia social si pel camí deixem de tenir cura de les persones que ens envolten... o si la cura recau exclusivament en les dones.

Només restablint l'equilibri entre identitats relacionals (tradicionalment vinculades a la feminitat) i identitats individualitzades (ostentades històricament pels homes per mitjà del manteniment del poder i el privilegi, i de la seva apropiació de l'espai públic), trobarem la via per a desenvolupar aquesta ètica de la cura i de la responsabilitat col·lectiva que tan encertadament descriu la filòsofa Carol Gilligan:

En un context democràtic, la cura és una ètica humana. Tenir cura és el que fan els éssers humans; tenir cura d'un mateix i dels altres és una capacitat humana natural. La diferència no es trobava entre la cura i la justícia, entre les dones i els homes, sinó entre la democràcia i el patriarcat.

Socialitzar la cura és, per tant, la clau per a «fer-se càrrec, carregar i encarregar-se de la realitat» de manera col·lectiva i per a construir una veritable democràcia. Per això cal prendre consciència que som éssers vulnerables i que l'atenció a aquesta vulnerabilitat és una responsabilitat social.

5. L'Any de la Misericòrdia

El papa Francesc vol que l'Església miri el món des d'aquesta perspectiva especial, la de la misericòrdia. Tal mirada misericordiosa ha de ser la que l'Església i el poble de Déu han de tenir vers tots aquells que fracassen en l'intent d'assolir l'ideal evangèlic proposat per Jesús.

També hem de tenir ulls de misericòrdia quan els que fracassem som nosaltres o l'Església mateixa.

La misericòrdia va més enllà de la justícia. Un món just eliminaria la gran majoria de problemes de la humanitat actual. Però la justícia, per la qual s'ha de «donar a cadascú segons el que li correspon», ens aboca a una meritocràcia religiosa o econòmica que requereix sistemes de compensació per a tots aquells que no aconsegueixen «fer mèrits». Sense misericòrdia, un sistema de justícia es torna cruel envers els més febles. Un Déu exclusivament just acaba essent implacable amb els pecadors. Jesús, en canvi, es va envoltar de gent que no posseïa cap mèrit davant de la societat: pecadors, lladres, leprosos, cecs, prostitutes...

La mirada de misericòrdia és necessària perquè deixem de veure tots els marginats de la nostra societat com a culpables i mereixedors de la seva pròpia sort, i demana a l'ésser humà una acollida sense condicions. Per a assolir aquesta mirada de misericòrdia, també a l'Església li cal una revolució de l'afecte i la tendresa: per a mirar el món i per a mirar-se a si mateixa, i per a actuar des de la compassió.

Acabem el 2015 particularment «malmenats i desesperançats, com ovelles sense pastor», i amb la temptació de tancar-nos en nosaltres mateixos i deixar per a un altre any la lluita per aquell altre món possible que anhelem. Sens dubte és ara, quan el mal ens deixa nus i a la intempèrie, que hem de confiar en el poder de l'afecte i la tendresa, i des d'allò més petit de les nostres relacions i vides quotidianes, transformar el món.

Cristianisme i Justícia